

بررسی فقهی و حقوقی خرید و فروش

اعضای بدن انسان در ایران

محمد رضا بابازاده پر

سر شناسه : بابازاده پر ، محمد رضا ، ۱۳۴۴
 عنوان و نام پدید آور : بررسی فقهی و حقوقی خرید و فروش اعضای بدن انسان در ایران / محمد رضا بابازاده پر
 مشخصات نشر : بناب ، شعاع شمس ، ۱۳۹۴
 مشخصات ظاهری : ۱۶۲ ص
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۲۳۹-۲-۱
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 یادداشت : کتابنامه، ص. ۱۴۱
 موضوع : فروش اندام های بدن (فقه)
 موضوع : فروش اندام های بدن - قوانین و مقررات - ایران
 رده بندی دیسی : ۱۳۹۴ ب ۴ ف ۱۹۸/۶ BP ۲۹۷/۳۷۹
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۱۷۱۱۸۶

انتشارات شعاع شمس
 بررسی فقهی و حقوقی خرید و فروش اعضای بدن انسان در ایران

تألیف : محمد رضا بابازاده پر
 صفحه آرایی و ویراستاری : رحمان نیکجو
 تعداد صفحه و قطع : ۱۶۲ ص، وزیری
 نوبت چاپ : اول ، زمستان ۱۳۹۴
 تیراژ : ۱۰۰۰ نسخه
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۲۳۹-۲-۱
 لیتوگرافی ، چاپ و صحافی : انتشارات جنگل جاودانه
 قیمت : ۹۰۰۰ تومان
 تمامی حقوق مادی و معنوی برای ناشر محفوظ است.
 تلفن مرکز پخش : ۰۴۱ - ۳۷۷۲۹۷۰۳ — برادران نیکجو
 وب سایت انتشارات : www.shamspub.ir

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

ک چکیده

م مقدمه

۱ کلیات پژوهش

۱ بیان مسأله پژوهش

۲ پرسش‌های کلیدی پژوهش

۲ ضرورت و اهداف پژوهش

۳ روش تحقیق

۳ پیشینه پژوهش

۹ فصل اول: ادبیات پژوهش

۱۱ درآمد

۱۱ پیوند اعضا

۱۲ پیشینه‌ی تاریخی پیوند اعضا در جهان

۱۳ پیشینه‌ی تاریخی پیوند اعضا در ایران

۱۴ مفاهیم بنیادی پژوهش

۱۴ بیع

۱۵ شراء

۱۵ ابتغاء

۱۶ مالکیت

۱۷ مالکیت مختلط

۱۸ مالکیت خصوصی

۲۰ مالکیت عمومی

۲۱ مالکیت دولتی

۲۷ بیع در نظام‌های حقوقی

۲۷ بیع در نظام‌های حقوقی پیش از اسلام

۲۹ بیع در نظام‌های حقوقی بعد از اسلام

۳۲.....	جمع بندی فصل اول
۳۵.....	فصل دوم: یافته‌های پژوهش
۳۷.....	درآمد
۳۸.....	بررسی فقهی خرید فروش اعضای بدن
۳۸.....	خدا؛ مالک حقیقی
۴۷.....	جسم انسان؛ ودیعه
۵۴.....	مما یت بیع در خرید و فروش
۵۵.....	موسع واقعی شرط
۵۶.....	تردید در بردن شرط
۵۸.....	فقدان طلق نسبی قدرت
۶۱.....	بطلان بیع مستحب
۶۵.....	هتک حرمت است مسمان
۶۹.....	عدم جواز تأخیر دفن
۷۰.....	حرمت آتانازی
۷۳.....	بطلان خرید و فروش اشیاء نجس
۷۳.....	حرمت خون نجس
۷۸.....	قاعده حرمت نجاست
۷۹.....	منفعت متعارف
۹۱.....	خرید و فروش خون
۹۱.....	پیشینه بحث
۹۲.....	تقریر محل نزاع
۹۳.....	اقوال فقها
۹۴.....	خرید و فروش خون در دنیای امروز
۹۴.....	کتاب
۹۶.....	سنت
۹۸.....	اجماع
۹۹.....	داد و ستد خون از منظر فقهای فریقین
۱۰۰.....	ادله قائلان به حرمت
۱۰۰.....	اجماع

۱۰۱.....	خون مالیت ندارد
۱۰۲.....	خون نجس است
۱۰۴.....	اصالة الفساد
۱۰۴.....	اعانت بر گناه
۱۰۵.....	آیات
۱۰۵.....	روایات
۱۰۷.....	اداة قاتلان به جواز
۱۰۸.....	نظر فقهای اهل سنت
۱۰۸.....	الف- فقه حنفی
۱۰۹.....	ب- فقه شافعی
۱۱۰.....	ج- فقه مالکی
۱۱۱.....	د- فقه حنبلی
۱۱۱.....	نظر فقهای کنفرانس اسلامی
۱۱۲.....	نظر فقهای الازهر
۱۱۴.....	بررسی حقوقی خرید و فروش اعضای بدن
۱۱۴.....	وضعیت حقوقی اعضای بدن
۱۱۴.....	قابلیت موضوع حق مالی بودن اعضا
۱۱۴.....	الف: مفهوم
۱۱۶.....	ب: ادله مالیت
۱۱۶.....	۱- مفید بودن
۱۱۷.....	۲- قابلیت اختصاص یافتن به شخص معین
۱۱۸.....	۳- ارزش اقتصادی
۱۲۱.....	قابلیت موضوع حق غیر مالی بودن اعضا
۱۲۱.....	الف- مفهوم
۱۲۲.....	ب- ادله غیر مالی
۱۲۳.....	رابطه‌ی حقوقی انسان با اعضای بدن
۱۲۴.....	حق انتفاع اعضا
۱۲۵.....	الف- مفهوم
۱۲۵.....	ب- اسباب و علل حق انتفاع اعضا
۱۲۵.....	۱- عقد

۱۲۶.....	۲- اذن.....
۱۲۷.....	حق ارتفاق اعضا.....
۱۳۰.....	نتیجه گیری.....
۱۳۳.....	نمایه‌ی آیات.....
۱۳۵.....	نمایه‌ی اشخاص.....
۱۳۹.....	فهرست منابع.....

www.ketab.ir

چکیده

پیشرفت‌های گسترده در علم پزشکی و لزوم حفظ جان انسان تا جایی که امکان دارد، مسئله‌ای به نام خرید و فروش اعضای بدن را پدید آورده که به دلیل داشتن جنبه‌های دینی و فقهی مسائلی را در علم و حقوق و فقه به وجود آورده است. مسأله این پژوهش پیرامون بحث دقیق به مسایل فقهی و حقوقی پیوند اعضا است. در این راه با استفاده از مطالعه کتابخانه‌ای، اسناد و مدارک موجود بررسی، و فیش برداری‌ها صورت گرفته است. در میان اسناد جمع‌آوری شده دلایل مخالفت فقهی و حقوقی با پیوند اعضا، گزارش‌آوری و استفاده از مبانی فقهی و حقوقی سعی بر رد این دلایل شد که بنیاد این امر، خرید نیز استدلال‌های فقهی و حقوقی است. در پایان با استفاده از همین مبانی بینة عقلانی و فقهی و حقوقی پیوند اعضا اثبات شده است. در این پایان‌نامه نخست کلیات پژوهش تشریح شده است سپس ادبیات و مبانی پژوهش و سپس بازنگری فقهی و حقوقی پیوند اعضا مورد تحلیل قرار گرفته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهند؛ در مقایسه اجمالی میان آرای فقهای شیعه و سنی می‌توان متوجه شد که بیشتر فقهای شیعه و سنی، خرید و فروش اعضای بدن و خون را جایز نمی‌دانند، تا آنجا که می‌توان گفت در اصل مسأله انفاق و اجماع فقهای فریقین وجود دارد در حالی که روش استدلال هر یک از فریقین در جهات با یکدیگر متفاوت است. فقهای اهل سنت تنها از راه اجماع، نجس العین بودن و مالیت نداشتن پیش رفته‌اند و اما فقهای شیعه، افزون بر آن سه عنوان، از طریق اصالة الفساد، اعانه بر اثم، اکل مال به باطل، عدم قابلیت انتفاع و آیات و روایات استدلال کرده‌اند. پر واضح است که ادلة فقهای شیعه از نظر کیفیت و محتوا از عمق و گستره بیشتری برخوردار است. هرچند در میان فقهای اهل سنت، تنها راه حل برای جواز فروش، ضرورت و نجات جان انسان است، ولی برخی از فقهای شیعه افزون بر این راه حل، اصل حرمت خرید و فروش را مورد اشکال قرار داده و قائل به جواز شده‌اند؛ که از

جمله می‌توان به نظر حضرت امام اشاره کرد. از دیدگاه حقوقی اگر عضو بدن انسان را مال محسوب می‌نمودیم، به موجب ماده ۷۵۹ و ۸۰۱ از قانون مدنی، انتقال عضو، در قالب عقد هبه مجانی یا معوض قابل توجیه بود، به هر حال مزیت توجیه انتقال عضو در قالب عقد جعاله، آن است که اولاً مجبور نخواهیم بود عنوان مال را بر عضو بدن انسان تحمیل نمائیم. ثانیاً پاداشی که جاعل به عامل می‌پردازد، چیزی جز پاسخگویی به احسان فرد عامل نخواهد بود.

کلید واژه‌ها: اعضای بدن، فروش، فقه، حقوق، تشیع، سنت.

مقدمه

پیشرفت فناوری‌های پزشکی در آستانه‌ی قرن بیست و یکم، امکان پیوند اعضا را به وجود آورد. این پیوند در مورد اکثر اعضای بدن، از بدن شخصی است که مرگ مغزی شده است، به جز کلیه که می‌تواند از شخص زنده هم به بیمار پیوند زده شود. اما از این نظر که عضو مورد نظر از چه درگاهی به بیمار برسد، دو راه وجود دارد. اول؛ اهدای عضو. دوم فروش عضو. بی‌گمان اهدای عضو از بزرگترین و زیباترین ایثارهای بشری است. ولی در مورد خرید و فروش اعضای بدن بحث‌های فقهی و حقوقی وجود دارد.

در واقع دلیلی که باعث به وجود آمدن این مسئله شده، نیاز شدید بیماران هست. نیازی که باعث شده فقها و محققان‌ها درباره‌ی درستی و چگونگی آن به بحث و نظر بپردازند. که همانا موضوع این کتاب است. از نامه نیز، پرداختن به مباحث فقهی و حقوقی در رابطه با خرید و فروش اعضای بدن است. در این جا مسائلی مطرح می‌شود: آیا چنین کاری اساساً مجاز خواهد بود؟ آیا بهر جهت حرمت مردگان است و غیر جایز. آیا می‌شود فروخت و یا خرید؟ در چه صورتی می‌شود و در چه صورتی نمی‌شود؟ منافعی که از این راه به دست می‌آید، مال مرده است و باید در راه وی مصرف شود یا مال ورثه؟ آیا مصرف این مال، (اکل مال به باطن) حرام است و ... در روزگاران گذشته به لحاظ این که دانش پزشکی به این پایه از پیشرفت نرسیده بود و معالجه بیماران با استفاده از برخی داروهای گیاهی و در سطحی محدود انجام می‌پذیرفت. در آن زمان جراحی‌های بزرگ بخصوص جابه جایی و ترمیم و پیوند آن‌ها امری غیرممکن می‌نمود. کسی تصور نمی‌کرد که چنین اعمالی به راحتی به دست انسان صورت گیرد و پزشک بتواند شکم مریض را بشکافد و عضوی را که فاسد است از بدن وی جدا کند و به جای آن عضو سالمی از حیوان یا انسان پیوند زند. امروز تقریباً در همه جای دنیا اقدامات و معالجاتی از این قبیل صورت می‌گیرد و روزی نیست که پیوند قلب، کلیه، چشم، روده، معده و حتی کبد و ریه و نیز جابه

جایی پوست و کاشتن مو و پیوند دست و پای قطع شده و... در مراکز درمانی و بیمارستان‌ها انجام نشود. در گذشته فقیهان نیز موردی برای طرح چنین مباحثی در کتاب‌های فقهی نمی‌یافتند بلکه طرح آن را کاری لغو و عبث می‌شمردند. از این روی در کتاب‌های فقهی مطالب چندانی در این خصوص یافت نمی‌شود.

www.ketab.ir